

Nr 19

Socialutskottets betänkande i anledning av motion om säkerhetsföreskrifterna vid kirurgiska ingrepp.**Motionen**

I motionen 1973:79 av herr Levin (fp) hemställs att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t det i motionen anförda till känna.

Motionären anför att enligt pressuppgifter det lär ha inträffat att allvarliga men onödiga fel begåtts vid operationer till följd av oklara säkerhetsföreskrifter. Det anføres att en kirurg uppges ha nyligen amputerat ett friskt ben beroende på att patienten placerats i fel läge och att som en bland andra förklaringar till misstaget i ett presseferat uppgivits att läkaren inte träffat patienten före operationen. Motionären framhåller att i syfte att så långt möjligt förhindra liknande för såväl patient som läkare katastrofala misstag borde föreskrifter utfärdas, enligt vilka ingen läkare – bortsett från svåra olycksfall och liknande situationer – finge företa ett kirurgiskt ingrepp utan att personligen ha samtalat med patienten i god tid före narkosbehandlingsbörjan.

Bestämmelser om läkares yrkesutövning m. m.

Bestämmelser beträffande utövningen av läkaryrket har meddelats i allmänna läkarinstruktionen (1963:341). Enligt 2 § gäller bl. a. att läkare i utövningen av läkaryrket är ställd under socialstyrelsens inseende. Han är pliktig att efterkomma vad styrelsen i kraft av gällande författningar föreskriver, att låta sin verksamhet inspekteras av styrelsen eller den styrelsen förordnar därtill samt att till styrelsen och länsläkarorganisationen skyndsamt avgiva infordrade förklaringar, utlåtanden, upplysningar och rapporter. I 3 § föreskrivs bl. a. att varje läkare, vare sig han är i allmän tjänst eller enskilt utövar läkaryrket, åligger "att i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet meddela patient de råd och, såvitt möjligt, den behandling, som patientens tillstånd fordrar". Läkare, som åsidosätter sina skyldigheter enligt allmänna läkarinstruktionen, kan, om inte förseelsen eljest jämlikt lag eller annan författning är belagd med straff, dömas till dagsböter eller fängelse i högst sex månader (10 §). Undantagsbestämmelsen har betydelse för läkare i allmän tjänst, vilken är underkastad straffansvar för tjänstefel m. fl. ämbetsbrott enligt bestämmelserna i 20 kap. brottsbalken.

För läkare, vare sig han är i allmän tjänst eller enskilt utövar läkaryrket, gäller även vissa föreskrifter om åligganden och disciplinföljder, som meddelats i kungörelsen (1964:428) om medicinalpersonal under socialstyrelsens inseende. Medicinalpersonal, till vilken bl. a.

hänförs läkare, står i yrkesutövningen under socialstyrelsens inseeende, och den som tillhör medicinalpersonalen är skyldig att följa de instruktioner och andra föreskrifter för yrkesutövningen som socialstyrelsen meddelar (2 §). I kungörelsen är vidare föreskrivet att bl. a. läkare har att härjämte iakttaga vad för dem är särskilt stadgat (2 §). Den som, i sin yrkesutövning handlar i strid mot vad socialstyrelsen jämlikt gällande författningar föreskrivit kan enligt 4 § dömas till dagsböter, om inte förseelsen eljest jämlikt lag eller särskild författning är belagd med straff. I 5 § kungörelsen är föreskrivet att, om den som tillhör medicinalpersonal gör sig skyldig till försummelse, oförstånd eller oskicklighet i yrkesutövning eller däri visar anmärkningsvärd okunnighet om de föreskrifter som det åligger honom att iakttaga, socialstyrelsen får tilldela honom erinran, varning eller göra anmälan till åtal.

För läkare som gör sig skyldig till fel eller försummelse i yrkesutövningen kan även återkallande av legitimation ifrågakomma. Enligt lagen (1960:408) om behörighet att utöva läkaryrket kan socialstyrelsen återkalla läkares legitimation bl. a. om denne har dömts till fängelse för brott, som han har begått under utövningen av sitt yrke, och därigenom visat sig olämplig för yrket, eller om han i övrigt har visat sig vara uppenbart olämplig som läkare (3 och 4 §§).

Socialstyrelsens nu nämnda befogenheter beträffande disciplinär bestraffning och åtalsanmälan beträffande läkare — såväl anställda hos stat, kommun eller annan huvudman som privatpraktiserande — i anledning av fel eller försummelser i yrkesutövning som läkare samt socialstyrelsens befogenheter beträffande återkallande av legitimation för läkare utövas av en till socialstyrelsen knuten nämnd, medicinalväsendets ansvarsnämnd.

Skyldigheten för läkare enligt allmän läkarinstruktion att handla i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet har inte närmare preciserats genom föreskrifter. Socialstyrelsen har i princip meddelat råd och anvisningar enbart beträffande verksamhet, där stora risker föreligger. Detta har medfört att vad som utgör vetenskap och beprövad erfarenhet ytterst utformas av medicinalväsendets ansvarsnämnd och de allmänna domstolarna i samband med behandling av frågor om fel och försummelser av läkare.

Behandlingen av frågan om förväxlingsrisker i samband med kirurgiska ingrepp

Några av medicinalstyrelsen och sedermera av socialstyrelsen utfärdade närmare föreskrifter för läkares kirurgiska verksamhet finns inte utan härvid gäller vad som anses vara "vetenskap och beprövad erfarenhet".

I skrivelse till socialstyrelsen i mars 1972 anhöll Sveriges läkarförbund och Svensk sjuksköterskeförening med hänvisning till en framställning från organisationernas ansvarighetsnämnder om utredning i syfte att få till stånd samlade föreskrifter eller anvisningar till före-

byggande av att operation eller motsvarande ingrepp sker på fel person eller fel kroppsdel. Med anledning härav inbjöd socialstyrelsen representeranter för Sveriges läkarförbund, Svensk sjuksköterskeförening samt sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) att delta i en överläggning i frågan. Vid denna överläggning, som ägde rum i oktober 1972, överenskoms att Läkarförbundet och Sjuksköterskeföreningen skulle insamla material i ärendet och att i förekommande fall kontakt skulle tas med socialstyrelsen och Spri. Hoppsamlat material skulle därefter överlämnas till socialstyrelsen, som avser att använda detta vid utarbetande av anvisningar i ämnet.

Utskottet

I motionen 1973:79 förordas att föreskrifter skall utfärdas om att läkare – utom i fall då svåra olycksfall inträffat eller då liknande situationer föreligger – inte får företa ett kirurgiskt ingrepp utan att ha personligen samtalat med patienten i god tid före narkosbehandlings början. Som bakgrund till kravet anförs bl. a. att enligt pressuppgifter en kirurg skulle ha amputerat ett friskt ben beroende på att patienten placerats i fel läge, och att en av förklaringarna till misstaget skulle ha varit att läkaren inte träffat patienten före operationen.

Den för läkares yrkesutövning grundläggande föreskriften är den i allmänna läkarinstruktionen (1963:341) inskrivna skyldigheten för läkare att i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet meddela patient de råd och, såvitt möjligt, den behandling som patientens tillstånd fordrar. Dåvarande medicinalstyrelsen samt socialstyrelsen har utfärdat råd och anvisningar som i vissa avseenden anger hur läkare bör handla i sin yrkesutövning. Råd och anvisningar som tar sikte på att förhindra sådana förväxlingar som motionären åsyftar finns dock inte.

Enligt vad utskottet inhämtat bedrivs emellertid för närvarande i samarbete mellan socialstyrelsen, Sveriges läkarförbund och Svensk sjuksköterskeförening visst utredningsarbete i syfte att få fram anvisningar till förebyggande av att operation eller motsvarande ingrepp sker på fel person eller fel kroppsdel. Socialstyrelsen beräknar enligt vad som också upplysts att senast under första halvåret 1974 utfärda sådana anvisningar. Motionens syfte kan således antas bli tillgodosett inom en nära framtid utan något riksdagens initiativ. Motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1973:79.

Stockholm den 16 oktober 1973

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Gustavsson i Alvesta (c), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s)*, Larsson i Öskevik (c), fru Sigurdsen (s)*, herrar Johnsson i Blentarp (s), Andreasson (c), Nordberg (s), Åkerlind (m), Romanus (fp), Nilsson i Växjö (s), Nisser (m) och Hagberg (vpk).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.